

KIK A SZTÁROK?

*A sztár egy kétdimenziós képzet, akire mindenki
a saját álmait ragasztja rá*

Sztárok. Lehet őket szeretni, csodálni, irigyelni vagy gyűlölni. Egy biztos: nem lehet őket vélemény nélkül hagyni. Sokak szerint a sztárok tehetséges emberek, akik egyedülállót alkotnak, s akiket valamilyen módon fel is fedeznek. Kiket tartunk sztároknak? Elég az ismertség, vagy kell hozzá az elismertség is? Hogyan lesz valakiből sztár? Jókor és jó helyen – csak ennyi? Elég-e a publicitás ahhoz, hogy valaki sztár legyen? Kérdések egész sora, amelyekre nem lehet egyértelmű választ adni.

Sztárok korábban is voltak. Moliére vagy az első primadonnák szintén sztárok voltak annak idején, de a jelenség valamilyen módon a piaci intézményekhez és a tömegkultúrához kötődik, tehát modernnek, XX. századnak tekinthető.

A sztárok megalkotói közé tartoznak a kultúra otthoni élvezői, akik nagyon kevés információszerzési költséget fektetnek bele abba, hogy művelődjenek, mert csak a távirányító gombjait kell nyomkodniuk. A sztárok korszakonként változnak, úgy néznek ki, ahogy azt a mozi, a televízió vagy éppen a rádió néző- illetve hallgatószáma megköveteli.

A sztárság egyfajta falat húz az ember köré, és egyszersmind kiszolgáltatottá tesz. Lehetetlen elbújni a távoli, csendes szigetek egyikére, és csak alkotni vérmesen. Az a fajta éles szakadék, amelyet az elit és a populáris kultúra között feltételezünk, tulajdonképpen egyre kevésbé tartható: egyre közelebb kerülnek egymáshoz ezek az értékszintek. Van azonban egy erőteljes kritikai attitűd is e jelenséggel szemben, amely tulajdonképpen belső érték nélküli csinálmánynak tekinti a sztárokat.

Horváth Sándor a sztárjelenség közgazdasági értelmezésekor négy alapismérvet említ. Először is a sztár nyilván nagyon sikeres ember. Másodszer (s ez nagyon fontos): jelentős mennyiségű erőforrással rendelkezik a piacon. A harmadik lényeges ismérv, hogy a sztár sokkal többet keres, mint az azonos szakmában működő, szintén nagyon jó művészek. A negyedik: a sztár valamilyen módon megközelíthetetlen személyiség, távol áll tőlünk, a magánéletéről nagyon keveset tudunk, és többnyire a médiában láthatjuk őt.

LÉTEZIK-E SZTÁRSÁG VAJDASÁGBAN?

Tény, hogy a közeg, amelyben élünk, nagyon kicsi, s ez bizonyos szinten eleve bezárja a tehetséges emberek lehetőségeinek a körét. De az is kérdés, hogy ki mit szeretne, ki mire vágyik? Sokan vágnak arra, hogy sztárok, vagy akár csak ismert emberek legyenek. De miért is van szükségünk példaképekre, ideálokra?

KRIZSÁN SZILVIA, az Újvidéki Színház színművésznője:

– Az embereknek mindig is szükségük volt arra, hogy valakit elérhetetlenné tegyenek önmaguk számára. Az ógörögök isteneitől kezdődően, akiket emberi tulajdonságokkal ruháztak ugyan fel, mégis önmaguk fölé helyezték őket. Amikor sztárságról beszélünk, kimondhatjuk, hogy a tömegnek a mai napig is bizonyos értelemben vett istenekre van szükségük. Hibáikkal is tökéletes lényekre, akiket olyan tulajdonságokkal is felruháznak, amelyekkel nem rendelkeznek. Javarészt más emberek a sztárok, mint amilyenekké varázsolják őket. Önmagunkat „árulni” nem etikus. Én nem mondhatom azt egy rendezőnek, hogy adjon nekem egy szerepet, mert jó befektetés vagyok, garancia a sikerre. Ehhez mindig kell egy menedzser is. A sztárságot a tömeg befolyásolása hozza létre, így szükség van olyan emberekre is, akik ezt manipulálják.

Ha egy vajdasági fiatal meg szeretné valósítani ilyen irányú álmait, egy másik közeget kell keresnie?

– Tulajdonképpen már az is valamiféle megoldást jelent, ha hazánkban az ember teljesen megtanulja az államnyelvet, s azon a piacon próbál meg érvényesülni. Itt megint az a bizonyos tíz éve létező „menni vagy maradni?” kérdés kerül előtérbe. Van, aki el tud menni, van, aki nem. Egy zenével vagy sporttal foglalkozó vajdasági fiatalnak igenis van lehetősége arra, hogy befusson. Azt viszont nem tudom megfejtani, hogy Vajdaságban miért van ilyen erőteljes negatív vonulata a színészekről alkotott véleményeknek. Talán túl kevesen vagyunk, s ezért nem szeretjük azt, aki valami mással mer foglalkozni. Valamitől általános véleménynek számít, hogy egy színész elitélendő életformát folytat.

Van igény arra, hogy tehetséges, kiemelkedő embereket lássunk vagy halljunk?

– Igény biztosan van rá, nem hiszem, hogy az ún. tömeg nem szeretne igényesebb produkciókat hallani. Fontos a piackutatás is, tehát hogy melyik társadalmi réteget akarjuk megcélozni, és annak a rétegnek mit lehet eladni.

A sztárság nemcsak a filmvászonra és a tévéképernyőre szól. A hét-köznapokban is ugyanúgy kell viselkednie, öltözködni. A producerek döntenek róla, hogy a sztárjuk mikor, mennyiért ad interjút, mikor, mennyiért fotózhatják le. Ott állnak mellettük, kezükben stopperrel. Kérdéses viszont, hogy ki mennyit hajlandó, és ki mennyit tud ezért áldozni.

NAGYPÁL GÁBOR, az Újvidéki Színház színésze:

Mennyiben kell különbséget tenni aközött, hogy te mennyire tartod magad sikeresnek, és mások mennyire tartanak annak?

– Ez két teljesen különálló fogalom. Az embernek van egy saját értékrendje, amely által otthon elszámol önmagával: Mit csináltam? Mit szeretnék még? Mennyit ér az, amit csináltam? Viszont az, hogy a közönség körében és a médiában egy-egy alkotásnak milyen sikere van, nem feltétlenül függ össze annak a valós művészi értékével.

Mekkora szerepe van a tehetségnek abban, hogy valakiből sztár lesz?

– Bizonyos szinten ott kell lennie. A kérdés az, hogy az a bizonyos tehetség olyan szintű-e, mint amilyenek megnyilvánul, amilyenek ki van találva. Például a sportolóknál nem lehet palástolni a tehetség hiányát, ezzel szemben az énekesek nagyon ügyesen ki tudják kerülni az esetleges leleplezést, hiszen az élő fellépések lassan „kimennek a divatból”. A „sztárcsinálók” állandóan azt figyelik, hogy az adott pillanatban éppen mire van szüksége a tömegnek, és azt az első kezük ügyébe akadó „anyagból”, aki bárki lehet, meg is valósítják.

A vajdasági „piac” mennyire képes befogadni a tehetségeket, tud-e sztárokat nevelni?

– Ez a közeg túl kicsi arra, hogy kinevelje és megtartsa a sztárjait. Mert itt nemcsak az a probléma, hogy kiből lehet sztárt csinálni, hanem az is, hogy kinek és mit lehet itt eladni. Szőke Zoltán szerintem nagyon jó példa arra, hogy valaki innen indul, és egy másik közegben válik sztárrá, pedig azt a munkát, amivel ő sztár lett, elméletileg Vajdaságban is meg lehet valósítani, csak éppen Magyarországon adódtak számára a lehetőségek, ott voltak ehhez megfelelő körülmények.

Minden bizonnyal nekünk is szükségünk van egy-egy területen, legyen szó művészetről, sportról vagy tudományról, a piaci erők által kiemelt sztárookra, talán nagyobb számban, mint amennyivel pillanatnyilag rendelkezünk.

MI A HELYZET MAGYARORSZÁGON?

SZŐKE ZOLTÁN, a *Barátok közt* című, igen nagy népszerűségnek örvendő televíziós sorozat egyik szereplője Vajdaságból indult, s Magyarországon vált népszerűvé.

Magyarországon minden bizonnyal jóval erősebb a sztárkultusz, mint a Vajdaságban?

– Nem tudom, hogy lehet-e egyáltalán sztárkultuszt emlegetni? Ez érdekes dolog, mert többször beszélgettünk már arról a kollégákkal meg olyan emberekkel, akik a televíziózás által közismert személyiséggé váltak, hogy vajon sztároknak érzik-e magukat. Bár elég durva ez a „sztár” kifejezés, mert ha a szó szoros értelmében vesszük, akkor angolul csillagot jelent, ami egy abszolút hollywoodi fogalom, mert a csillagok, a sztárok ott teljesen elkülönített városrészen élnek. Ők valóban elérhetetlenek, megközelíthetetlenek. Mi ezzel ellentétben igen gyakran megfordulunk az emberek között, ugyanúgy kimegyünk az utcára, mint bárki más, találkozunk a közönségünkkel.

Akkor szerinted ti nem vagytok sztárok?

– Úgy érzem, hogy nem vagyunk sztárok, egyszerű közismert tévés személyiségek vagyunk, akik a képernyőn keresztül ott vannak az emberek mindennapjaiban. Lehet, hogy a nézők ezt teljesen másként látják, mert nyilvánvalóan furcsa, hogy az, akit addig csak a televízióban láttak, hús-vér lényként megjelenik közöttük. Emlékszem, hogy gyermekkoromban nekem is milyen óriási élményt jelentett, ha személyesen találkoztam egy-egy színésszel. Én nem érzem magam sztárnak, inkább maradnék a közismert személyiség kifejezésnél.

Nem zavaró néha, hogy állandóan felismernek, autogramot kérnek, le akarnak veled fényképezkedni, meg hasonlók?

– Ami a népszerűséget illeti, azt hiszem, hogy ez valahol természetes velejárója, mert ha egy produkciót ennyien néznek és szeretnek, akkor óhatatlan, hogy ha az ember kilép az utcára, felismerik, köszöntik, gratulálnak, megveregetik a vállát, vagy egyéb jelzésekkel fejezik ki tetszésüket. Ettől nem lehet megmenekülni, de azt hiszem, hogy nem is kell. Érdekes szituáció, mert annak idején a műsor szerkesztői próbáltak bennünket felkészíteni, hogy amennyiben szeretni fogják az emberek a sorozatot, akkor megváltozik az életünk, nem igazán lehet majd elbújunk, például baseballsapkák és napszemüvegek mögé, mert ez teljesen felesleges.

Ha manapság színpadra lép valaki, azonnal X. Y. ifjú sztárként mutatják be a közönségnek. Pedig nem az a sztár, akit annak kiáltanak ki, hanem akit a közönség a hátára vesz, és ilyen nagyon kevés van. Ma

egy-egy valóságshow-ból kikerült személy után, aki ténylegesen semmi olyat nem tett, amit más ne tudna, futnak az emberek az utcán. Ezekben az esetekben eleve nem kell semmiféle különleges képességet feltételezni, elvárni.

HORVÁT ZSANETT, a *Big Brother* című valóságshow egyik szereplője egyik napról a másikra lett sztár.

Az ismertség mennyire változtatta meg a mindennapjaidat?

– Megváltoztatta. Amikor bementem, vállaltam, hogy az életemet az egész ország figyelemmel kíséri. Arra viszont nem gondoltam, hogy ennyire kielemezik, kivesézik a magánéletemet. Az elején elég rossz volt, amikor szinte aludni sem tudtam a rengeteg felkérés miatt. Utána ez folyamatosan csökkent, már nem támadnak le bennünket, mérsékeltébbek lettek az emberek. Persze most is van még heti két-három fellépésünk, de egy idő után valószínűleg ez is elmúlik majd, mert ez így törvényszerű.

Vitathatatlan, hogy pillanatok alatt sztárok lettetek. Hogy érzed, mennyire lehet hosszú életű ez a sztárság, illetve mennyire lehet tartós a csupán ebből fakadó sztárság?

– Én nem is annyira sztárságnak nevezném ezt, hanem inkább ismertségnek. Nem lesz hosszú életű, ez biztos. Szerintem amint eltűnünk a tévéképernyőről, amint nem írnak rólunk az újságok, abban a pillanatban eltűnünk. A *Big Brother 2* során még lesznek felkéréseink, de utána természetesen már az új lakók kerülnek a figyelem középpontjába.

Fel lehet készülni erre a tisztavirág-életű sztárságra?

– Persze, és fel is kell. Tisztában vagyok azzal, hogy minket a média emelt akkorára, amekkorák lettünk, de ahogy felkapott, ugyanúgy le is fog dobni. Sajnos ezt már nem fokozatosan teszi, hanem hirtelen. Ha erre valaki nem készült fel, akkor minden bizonnyal nagy gondban lehet, könnyen „megütheti” magát.

A sztárok talán egy kicsit tehetségesebbek is, mint a nem sztárok, de nem biztos, hogy a tehetség a legdominánsabb elem, amely kiemeli őket a többi művész közül. Azt, hogy a tehetség is nagyon fontos, elsősorban azok gondolják, akik tényleg sztárokká válnak.

KIRÁLY LINDA népszerű magyarországi énekesnő nem mindennapi tehetséggel rendelkezik, mégis a véletleneknek köszönhetően lett ismert.

– A sztárságnak nagyon sok összetevője van, de szerintem alapfeltétele a tehetség és a szerencse. Nagyon sok tehetséges ember van a világon, akinek nincs szerencséje, nem fedezik fel. A média a sztárságnak az egyik nagyon fontos kulcsa, általa jut be az ember a köztudatba.

Leszögezhetjük, hogy neked Magyarországon nagyon gyorsan jött a népszerűség. A te esetedben hogyan jelentek meg ezek a tényezők?

– Amerikában egy egymillió dolláros produceri szerződést kaptam Denzel Fostertől, aki többek között az En Vogue és Madonna producere is. Ebben nagyon nagy szerepe volt a szerencsének is, mivel egy hölgy, aki egyébként az amerikai Chicago együttes menedzsere, amikor életében először Magyarországra látogatott, teljesen véletlenül meghallott énekelni.

Úgy gondolom, hogy mindenkinek eleve ki van tűzve egy végcél, amit el kell érnie, és ehhez maga választhatja meg az utakat. Az élet hozza azokat a helyzeteket, amikor az embernek el kell döntenie, hogy melyik úton halad tovább. Az én életemben is történtek furcsa dolgok: visszaköltöztem Magyarországra, éppen itt látott meg egy producer, aki kivitte a kazettámat Amerikába, ott felfigyeltek rám, szerződést kaptam. Ezek mind-mind felfogható sorsszerűséggént és véletlensként is.

Tizenhat éves korodig Amerikában éltél. Ott miben más a sztárság, mint mondjuk Magyarországon?

– Magyarországon nincs akkora sztárkultusz, mint Amerikában. Simán el tudok menni az utcán anélkül, hogy megszólítsanak vagy esetleg letámadjanak, és ezt nagyon élvezem. A legnagyobb különbség szerintem az, hogy Amerikában sokkal nagyobb a piac. A befogadó közeg is egészen más, s talán e kettőnek tudható be az is, hogy az ottani sztárok elérhetetlenek.

Fel lehet-e készülni a sztárságra?

– Nem lehet felkészülni. Iszonyatosan erős embernek kell lenni, mert a sztársággal negatívumok is járnak. A közönség nem ismerheti meg teljesen azt az embert, akit nap mint nap lát vagy hall, ezért könnyen kialakulhatnak bizonyos tévhitek, előítéletek vele kapcsolatban. Nekem például soha nem az volt a lényeges, hogy híres, esetleg világhírű legyek. Mindig is az volt a fontos, hogy énekesnőnek tekintsenek, boldoggá tegyem magam, és az embereket, akik hallgatják a dalaimat.

A sztárokat tehát meg kell csinálni. Elvárása van a tömegnek, amit fel kell mérni.

A sztárokat meg kell fizetni, ellenben a személyiségüket teljesen eladják. Lehet valakiből „sztár” bevált recept szerint is? Sokak szerint azt, hogy ki a sztár, csak és kizárólag a közönségnek van joga eldönteni, és nem a nyilatkozó előadónak, menedzsernek stb. Pedig egyre több eredményét láthatjuk manapság a hátulról irányított, megcsinált, vagy ha úgy jobban tetszik, kitalált „személyiségeknek”.

MÉDIASZTÁRSÁG

Míg sok kitűnő színészi alakításról, kiemelkedő művészi teljesítményről mit sem tud a nagyközönség, a média által sztárrá emelt személyek nap nap után jelen vannak az otthonainkban. Egyfajta ellentmondás jellemzi az újságíró szakmában uralkodó viszonyokat is, a médiasztárok és az ún. „sajtómunkások” egymástól már-már fényévnnyire lévő világát.

Értékmérő lehet, legalábbis újságírói szempontokat szem előtt tartva, hogy a médiasztárok többségének az arcán kívül vajmi keveset kell adnia, hiszen a körülötte dolgozó csapat – divatosabb kifejezéssel élve team – szinte mindent elintéz. De hát ezen manapság már nem igazán kell meglepődnünk, hiszen ez a fajta műsorvezetés sajnos egyre inkább gyakorlattá válik, legalábbis a „modernebb” vezető televíziókban. Mi a helyzet a vajdasági magyar médiumokban? TÓTH LÍVIA évekig rádiós-ként dolgozott, jelenleg a *Hét Nap* című hetilap újságírója:

– Vajdaságban nincsenek sztárújságírók, csak ismertebbek és kevésbé ismertek. Vannak olyanok, akiket a tv-nézők, rádióhallgatók vagy az olvasók ismernek, szeretnek. Talán ez a maximum, amit ebben a közegben el lehet érni, de mondhatom, hogy emögött nagyon sok munka van. A másik probléma, hogy még ez a kicsi közeg is nagyon megosztott. Én a rádióknak is nagyon sokat köszönhetek, mert ha arcról nem is ismernek fel, a hangomat elég gyakran, pedig 1996 óta nem dolgozom ott.

Ha összehasonlítod, az írott vagy az elektronikus sajtó hozhat széleskörűbb ismertséget egy újságírónak?

– Mindenképpen az elektronikus, s azon belül is a tévé áll a vezető helyen, mert ez a legpopulárisabb. Persze minden újságírónak először önmagában kell letisztáznia, hogy melyik irányba halad, mert mindannyiunkban van bizonyos mértékű szereplési vágy, ugyanis enélkül nem nagyon lehetne boldogulni a szakmában.

A másik fontos dolog, hogy ki mennyire tudja magát eladni. Eladni a közönségnek vagy egy-egy eszmének. Az utóbbi években sajnos ez utóbbira is igen sok példát láthattunk, mert ezeket a kollégákat sokkal jobban megfizették. Arról azonban nem szabad megfeledkezni, hogy a tömeg iszonyatosan manipulálható. Ha valamit elhallgatnánk, vagy más szemszögből kezdenénk beszélni róla, akkor szerintem egy idő után a tömeg véleménye is ilyen irányba módosulna, s ez is azt bizonyítja, hogy a hivatásunk mekkora felelősséggel jár.

Az újságírásból fakadó népszerűség arányos a minőséggel és a színvonallal?

– Különbséget kell tenni az itteni és az anyaországi viszonyok között, viszont nem szabad élesen elválasztani a kettőt, mert vannak bizonyos átfedések is. A népszerűség nem feltétlen velejárója a minőségnek, hanem egyéb tényezőktől is függ. Többek között például attól is, hogy az ember milyen témákkal foglalkozik. Ha olyasmivel, ami a szélesebb tömegeket érdekli, biztos könnyebben megjegyzik a nevét. Nem azért nincsenek sztárújságíróink, mert mi butábbak vagy tehetségtelenebbek lennénk, mint a magyarországi társaink, hanem mások a lehetőségek. Valószínűleg mi is ki tudnánk találni nagyon érdekes témákat a világ túlsó felében, csak ki fogja pénzelni? Belőlünk is lehetnének sztárok, csak itt éppenséggel semmiféle sztár csinálás nem működik. Magyarországon igen, ott viszont az a probléma, hogy bárkiből lehet sztár, egyik napról a másikra felfuttatják őket, s érezhetően hiányzik belőlük az a nagyon kemény munka, amivel önerőből eljuthatnának a népszerűségig, vagy akár csak hosszú távra tervezhetnének.

Felmerülhet ennek kapcsán az a kérdés is, hogy merre tart ma a média? Az a média, amelynek a mindennapokra gyakorolt hatása sokkal nagyobb, mint volt néhány évtizede, vagy akár csak néhány éve. S a jövőre nézve nem valószínű, hogy ez bizakodással tölthet el bennünket.

A sztársághoz több kell, mint nap nap után megjelenni a képernyőn, a sztárt bonyolultabb anyagból gyúrnak, semmint, hogy egyik napról a másikra megkaphatná ezt a jól hangzó titulust. Talán a: *figyelemre méltó személyiség + profi menedzselés + piac* képlettel határozhatjuk meg a sztárságot, megjegyezve, hogy ez csupán alapképlet, s nem árt, ha tehetség, szakmai teljesítmény és egyéb kvalitások is társulnak hozzá.

S hogy kik a sztárok? Ideálok, akiket kreálunk, vagy kreálnak nekünk. A kérdés csak az, hogy minden esetben alkalmasak-e ezek az emberek arra, hogy példaképként tekintsünk rájuk.

